

Érzékelés kontra valóság: szlovák vélemények a szlovákiai magyar kisebbségről

Paul, Ellen L.: *Perception vs. Reality: Slovak Views of the Hungarian Minority in Slovakia.* = *Nationalities Papers*, 31. vol. 2003. 4. no. December 485–493. p.

Miután Csehország és Szlovákia szétváltak 1993-ban, a szlovákiai magyar kisebbséget érintő aggodalom hullámai magasra csaptak. Aggodalomra adott okot a szlovák kormány hozzáállása a jelentős magyar népességhez és a magyar kormány állásfoglalása a szlovákiai magyarok, illetve a szlovák–magyar határ tekintetében. A szlovákiai magyar kisebbség ügyét az elmúlt évtizedben, több esetben is manipulálták politikusok. Mind Magyarországon, mind Szlovákiában megpróbálták felmutatni „igazságtalanságokat” vagy „túlkapásokat” politikai előnyszerzés céljából. A nemzeti politikusok manőverezését látva arra a következtetésre juthatunk, hogy a szlovák–magyar kapcsolatok jelene halvány és konfliktusokkal terhes. De tegyük félre a politikát, és nézzük meg, mit gondol egy átlag szlovák a magyar kisebbségről és a szlovák–magyar kapcsolatokról általában! Milyen és mekkora visszhangra lelnek bennük az aktuálpolitika vitái és aggályai?

A szerző 2002 júniusában járt Szlovákiában és tette fel ezeket a kérdéseket egy informális interjú során ad hoc módon kiválasztott, 28–78 év közötti helybéli lakosoknak. Volt közöttük bankár, adminisztrátor, oktató, kisbolt-tulajdonos, orvos, idegenvezető, taxifőnök, könyvelő és egy nyugdíjas. A kutatás, hogy a szlovák polgárok mit gondolnak a szlovák–magyar kapcsolatokról, feltárt régmúltban gyökerező felfogásokat és mai gondolatokat is. Gyakran fedeztem fel jelentős eltérést a valóság és annak érzékelése között ott, ahol a magyar kisebbség volt az érintett.

Szlovákia otthont ad több nem szlovák kultúrának, nyelvnek, többek között cseh, ukrán/ruszin és roma. De a legnagyobb kulturális és nyelvi közösség a kb. 600 ezer magyar, akik a teljes lakosság 11%-át teszik ki, és akik egyes városokban Szlovákia déli részén a lakosság 87%-át jelentik. Például a Brit–Helsinki Emberi Jogi Csoport (BHHRG) felsorol Szlovákia délnyugati részén olyan városokat, mint pl. Dunajska Streda és Komarno, ahol 87,26%, illetve 72,27% a magyar ajkú lakosság aránya. A történelmi örökség már többször előkerült a szerző munkáiban, és segít megmagyarázni a mai feszültséget a szlovákok és magyarok között. A szlovákok majdnem ezer évig magyar uralom alatt éltek, ahogy azt a régió történelmi térképei egyértelműen mutatják. Történelmi okokból a magyarok gondolata Szlovákiában 1918-tól 1939-ig és 1945-től 1993-ig a 20% valósága.

Csehszlovákia már a kezdetektől fogva jelentős számú magyar otthona is volt. 1918 végén megalakult Csehszlovákia az Osztrák–Magyar Monarchia romjain az 1867-es kiegyezés eredményeként. 1920-ban Magyarország és Szlovákia közti határt rögzítette a trianoni békeszerződés, és az első csehszlovák népszámlálás szerint 745 431 magyar találta magát ősi birtokaival és gazdaságaikkal együtt az Új Csehszlovákia területén. 1921-ben Szlovákia 1 941 942 fős lakosságának kb. 38%-a volt magyar. A magyar állam érthetően rosszul viselte a magyar lakosság elvesztését, és ez az ellenérzés továbböröklődött a XXI. századba. Ez az egyezmény nemcsak a csehszlovák–magyar viszonyt befolyásolta, de alapvetően meghatározta Magyarország sorsát az azt követő évtizedekben. A magyar kisebbség ügye mindig is tényező volt a XX. századi csehszlovák politikában, még 1948 és 1989 között is, amikor a kommunista uralom megpróbálta a szőnyeg alá söpörni. Ezért mikor 1993-ban Szlovákia függetlenné vált, sok aggodalom is napvilágra került azt illetően, hogy a magyarok milyen szerepet töltenek be majd az új államban, és hogy az állam mekkora összeggel támogatná a magyar kulturális és oktatási intézményeket, és milyen

fokú védelmet kapnának mint etnikai és nyelvi közösség Szlovákiában. A politikai élet zsvajva Szlovákiában sokak szerint teljesen elszakadt a mindennapi élettől. Egy középkorú szlovák úgy kommentálta a feszültségeket, hogy azoknak az embereknek, akik egész életükben együtt éltek a magyarokkal, semmi problémájuk nincsen, azok számára viszont, akik egész életükben nem találkoztak egyetlen magyarral sem, a magyar kisebbség ügye a legnagyobb probléma. A magyar kisebbség kérdése politikai probléma, és a nacionalisták ebből kovácsolnak maguknak politikai tőkét. Ezt az érzést alátámasztja egy 1990–1991-ben készült tanulmány, melyet a Komenský Egyetem Társadalomelemző Intézete készített, melyben országszerte megkérdezték a szlovákokat, hogy üdvözléné-e a magyarok deportálását. A tisztán szlováklakta területeken 56%-os egyetértést mutattak ki, míg a magyarokkal együtt élő lakosság körében csak 16%-ot. 1994-ben a BHHRG nem látott a szlovák és a magyar lakosság közti feszültségre utaló jelet, és minden erre utaló bizonyíték politikai. Sőt mi több, úgy találták, hogy minden magyar beszél szlovákul, és (Romániával ellentétben) ellenérzés nélkül. A BHHRG nem talált arra utaló bizonyítékot, amely alátámasztaná a politikusok panaszait a szlovák oktatási rendszerrel kapcsolatban. Azok a magyarok, akikkel beszéltek, nem adtak hangot elégedetlenségnek az oktatási lehetőségekkel kapcsolatban. Továbbá a szlovák televízió magyar nyelvű programjainak hiánya irrelevánsnak tűnt, mivel a legtöbb magyar tudja fogni a budapesti tévéadásokat, és ez boldoggá teszi őket. A BHHRG megjegyezte azt is, hogy a kisebbségi jogok Szlovákiában jobb védelem alá esnek, mint Európa sok más részén. A BHHRG jelentése azt is tartalmazta, hogy a közelmúlt néhány évének magyar kormányai segítettek csökkenteni a szlovákok és magyarok közti feszültséget.

A BHHRG szerint azonban a magyar helyzetről alkotott vélemények Szlovákiában csak az érem egyik oldala, és hogy a magyar politikusok nem mindig segítik elő a kérdések megoldását. Annak ellenére, hogy nyilvánvaló különbségek voltak a szlovákok és a szlovákiai magyarok közötti kapcsolat megítélésében, a valóság valószínűleg valahol a szélsőségek közt helyezkedik el. Interjúim során kisszámú emberrel beszéltem, akik tagadták, hogy bármilyen probléma lenne magyarok és szlovákok között. Ezek a mérsékelt vélemények gyakorta olyan emberektől származtak, akik szlovák–magyar házasságból születtek, vagy maguk is ilyen házasságban éltek. Az 5-6 magyar, akivel szót tudtam váltani, egy sem nyilvánult meg negatívan Szlovákiával vagy a szlovákokkal kapcsolatban, és egyikük sem tulajdonított nagy jelentőséget a nemzetiségi és nyelvi különbségeknek.

Bosznay Csaba